

ZADNJA IZMENA

Jevgenij Popov

Billy Bonce

Pejsaž in žanr

Spominu Jevgenija Haritonova

... Bolje pa ... bolje pa bi bilo vzeti kakšen primer iz resničnega življenja, se za mesec dni odklopiti, se usesti in načekati kakšno preprosto, iskreno povestico, roman iz življenja preprostih, iskrenih ljudi. Moralnih. Upodobiti kakšnega pravičnika. Kako on, recimo, kar naprej trpi in trpi, v njem pa NEKAJ zori kakor alkohol v domačem žganju. In brez vseh mogočih inverzij, izločevanj z DEBELIM TISKOM, »frazic«, pojasnil, oklepajev, opomb, opazk in drugih brazgotin, ki kazijo čisto obličje pripovedovanja. Brez tega, kako se že imenuje, MODERNIZMA in idejne škode, ki ga neizbežno spremlja. Preprost, trden značaj. Na primer: kmet iz kolhoza. Da bi bilo v korist družbi, vendar da bi bile upodobljene tudi pomanjkljivosti. Se pravi, da bi jih popravili ... Da bi bila, se pravi, morala. In ostrina ... Da bi te vsi goreče vzljubili zaradi poštenosti in ljudskosti. O tem bi tudi, ko bi te prijeli za laket, govorili z drgetajočim glasom: »Nimam vas rad zaradi tega, ker ste nagrajenec, rad vas imam zato, ker izražate poleg tega tudi pričakovanje ljudstva ... In zato, ker se ne sprijaznite z napakami! ... Dovolite, da vas za to poljubim na usta! ...«

In, državljani, s takšno pisarijo si lahko ustvariš ogromen kapital. Lahko kupiš dačo v vaškem okolju za petdeset do šestdeset, da bi bil še bliže ljudstvu, avtomobil, lahko radioficiraš dom z japonskim sistemom Sharp (čudovito zvenita balalajka in harmonika na »stereu«, enkratno!) ... Prirediš lahko banket za določeno število oseb in tam dopustiš takšna in drugačna MNENJA! ... In kdo te ovira? Nihče te ne ovira, vzemi svoje trpljenja bogato življenje, zabodi na slepo v njegovo skrito stran in valjaj, kotali, kolikor bo šlo. Z dovoljenjem oblasti opiši, kako po vojni ni bilo kaj jesti, vendar je vseeno vladal pravi Duh. Opiši, pa boš ustregel TEM in ONIM. Seveda pa ne bodi bedak in pravilno razporedi akcente, sicer boš pogorel in ne boš doživel spoštovanja. In zapomni si, zapiši si za uho — morala, morala in še enkrat morala. Morala je danes najbolj iskano blago. Brez morale danes ne kupijo ničesar od tebe...¹

Če pa se boš šopiril, te bo ljudstvo prenehalo imeti rado, ne bodo te spustili v CDL* in ne bodo ti dali denarja. Nikoli. Kot bedak boš služil v kakšni pisarni, kjer

¹ Jaz, avtor, se odločno ograjujem od tega ogorčeno-utilitarističnega pogleda na sodobni literarni proces. To si je dovolil moj junak, jaz pa mislim popolnoma drugače, jaz PRAVILNO mislim, tovariši! Moj junak pa je zavisten in zakompleksan tip.

* Centralni dom pisateljev (op. prev.)

plačajo sto — sto dvajset na mesec. Vsaj v kakšni. No, recimo, v pisarni za preskrbo prebivalcev s slikami, rožami in pticami. Ali za reklamo. Ali v državni zavarovalnici. Ali pa boš služil kot čuvaj s pol večjo delovno obveznostjo. Kakšna je razlika, nekako se prehraniš. Vendar pa obstaja beseda — svoboda. O, svoboda! O, sladkost bridkosti, veselje mračnosti, upanje obupa! Imeti čisto vest! Nedostopno razkošje. In kako, kako naj preživi vesel, mračen, flegmatičen človek v tem napetem okolju, kjer vsi sovražijo drug drugega, on pa iskreno želi bližnjemu dobro in korist. S polno mero, s polno mero, vendar le po svojih, po svojih zakonih in stališčih, kajti kdor ni z nami, tisti je — avtomatično... In še denarci...

Nikakor ne preživi. In tako on umre, razpade torej. Ker pa nekakšna religija trdi, da smrti ni, ampak so le preobrazbe, potem bi bil tudi za nas greh, da ne bi izkoristili takšne možnosti. Nikakor ne preživi. Na, in on se preobrazi. Bil je in ga ni. Finito. Mimogrede lahko na primer raztrobiš o vampirjih: zgrabili so te za goltanec, posesali kri, vendar se ne boj in mirno umiraj. Potem se boš ovedel in sam koga zgrabil!...

Jaz. Veš, prej sem rad pisal tako — sem rekel, SEM REKEL... Rekel sem, vi pa ali razumete tako ali še kako drugače, meni je vseeno. Meni pa KAKOR da je vseeno. O občutek lastne ultranepričivosti, ki avtomatično prehaja v ultrapravičnost... Nihajoče ekstremistično stanje mladega človeka... Mladega človeka, katerega mladega? Mladega z brado...

On: Kako pa rad pišeš zdaj?

Jaz: Jaz vedno rad pišem tako, kakor se piše.

On: Si začutil svoj prav?

Jaz: Začutil sem Njegov prav. Prav Njega, Edinstvenega. Tega, ki ima vedno prav, kajti On ima vedno prav.

On: Precej temno, precej temno... Precej medlo, motno, dolgočasno, žalostno in modno. Poslušaj, kaj porečeš, glej, jaz sem slišal... slišal sem razne govorce o religioznem prepovedu...

Jaz: Religiozni prepoved v Brezbožni prečni ulici in na Rdečearmejski ulici, prebivališču literarne bratovščine?...

On: Ne, tu pa se s teboj ne strinjam. Celó v »Pravdi« so pisali, da se sedaj veliko mladih da krstiti in da hodijo v cerkev.

Jaz: Jaz pa nisem videl posebnega religioznega prepoveda, ko sem bil nedavno tega na pogrebu dvainosemdesetletne device katoliške veroizpovedi Schwarzkopff Kugenau-Petroške...

On: Ampak tudi ti sam uporabljaš velike začetnice. Njegovo... On...

Jaz: Tudi v cerkev hodim. Vendar, kakšen pomen ima to, ko pa tam, na pogrebu, ruski ljudje niso vedeli, kako zanesti krsto v cerkveno ogrado, da bi opravili pogrebni obred. Zbrali so se, nagrmadili, razvrstili v skupine. Po zabuhlih, posinjelih obrazih se je razlila vznemirjena negotovost...

**Pogreb device Schwarzkopff
Kugenau-Petroške
Preprosta, iskrena zgodba**

Ker nimam sistematične humanistične izobrazbe, sem diskretno načitan, mi je seveda znano, da je Kugenau-Petroška priimek neke dame, junakinje nekega znamenitega, vendar sedaj skoraj popolnoma pozabljenega pisatelja L. Dobičina, »rus-

kega Joycea.² Ta je zaradi okoliščin, ki niso bile od nikogar odvisne, v časih, ki so začeli gosteti, temneti in gristi, izginil neznan kam in iz neznanega razloga ni napisal svojega »Uliksa«, o čemer poroča tudi Kratka literarna enciklopedija.³

Verjemite vendar, da tu ne gre za »modernizem« niti za mojo avtorsko voljo: zatrjujem, da so zaradi čudnega sovpadanja točno tako klicali mojo sosedo, dvainosemdesetletno bitje katoliške veroizpovedi, ki jo je muhavost usode zanesla iz Pribaltika v samo osrčje kontinentalne Rusije, kjer je tretjega septembra letošnjega leta 1981 zaspala v Gospodu. Ker tu ni katoliške cerkve, je bila pogrebna molitev opravljena v pravoslavni cerkvi, pokop pa, z mojo delno prisotnostjo, na Krasni gori.*

No, sprva sem mislil, da je ona mamica, ali kaj, mojih novih sosedov, »vikendašev« — Rusa Koljake in njegove pribaltske žene Velj, ki neovirano uvaja v svoj govor energične elemente ruskega preklinjanja.

To lahko, svetlo bitje pri dvainosemdesetih je tekalo sem ter tja po podmoskovskem dvorišču okrožnega mesta, na katerem so barake, drvarnice, stranišče čez cesto, uta, v kateri se dolgočasi pes Trezor, ter kleni, ki so se razrasli in zastirajo nebo — se trudilo brez oddiha in ljubeznivo klanjalo: »Dober dan, dober dan, sosedi! Kakšno čudovito vreme je danes!...« S čistim srcem, takoj se vidi da brez zahrbtnosti, ponuja lopato, grablje, cinkovo kad na kolesih, vedro, škropilnico, sekuro. Sprejmite uslugo pač kot sosedje, sosedje morajo živeti v miru... In — znova, z neodpravljenim pribaltskim akcentom: »Dober dan, dober dan. Hvala. Prosim. Se vam ne zdi, da bo danes deževalo?«

Tudi mi smo bili z njo prijazni, vendar smo se vedli oprezno in nismo nikoli sprejeli nobene usluge. Hoteli smo se izogniti zaupnim odnosom, pa čeprav s takšnim simpatičnim predstavnikom obdajajočega sociuma, kakršen je bila pokojna Schwarzkopf Kugenau-Petroška. To je bilo razločljivo s trenutno negotovostjo našega položaja. Po eni strani naj bi imeli do te barake, ki po objavljeni izjavi mestnega arhitekta v lokalnem časopisu ne bo podrta vse do leta dva tisoč, vse človeške pravice, po drugi strani pa, kakor da istočasno takih pravic nimamo. No ja, to postaja nekam nejasno, nejasnosti pa se mi ne ljubi razjasniti, ker je ta zadeva zelo osebna, vsakdanježivljenjska, brez družbene resonance. Stvar je v tem, da podmoskovska četrtna barake v okrožnem mestu ne pripada le meni,⁴ ampak tudi moji BIVŠI ženi, od katere sem se pred tremi leti ločil.

² Po definiciji pisatelja A. B.

³ DOBIČIN LEONID IVANOVIČ, 1896, Dvinsk — 1936, Leningrad.

Rusko-sovjetski pisatelj. Objavljati je začel l. 1924. Njegove knjige *Srečanja z Liz* (1927), *Portret* (1931), *Mesto N.* (1935) so skoraj brezsizejski opisi življenja ruskega podeželskega zaktotja. Za ta svojevrstno in nadarjeno napisana dela je do neke mere značilno zgoščevanje barv v upodabljanju neumnosti in meščanske omejenosti provincialnega vsakdanjega življenja po revoluciji, kar je poudarjala sočasna kritika. Leta 1936 si je D. vzel življenje.

Lit, Stepanov N., Rec. zb. *Srečanja z Liz*, *Zvezda*, 1927, št. 1, prav tako njegova recenzija povesti *Mesto N.*, *Litsovremennik*, 1936, št. 2, Reznik O., *Sramotna knjiga*, *Litgazeta*, 1931, 19. februar, št. 10, Berkovskij N., *Misliti zase, govoriti za vse*, »Lit. Leningrad«, 1936, 27. marec, št. 15.

A. J. Marković, KLE. 2. zv. M., 1965.

* Krasnaja gorka — prva nedelja po veliki noči (op. prev.).

⁴ Še enkrat poudarjam, da ne meni osebno, državljanu J. A. Popovu, ampak mojemu JUANAKU, o katerem jaz, avtor, pišem delo z naslovom »Billy Bonce«.

Ona je do sedaj obdržala vse svoje pravice do nekoč moje četrtnine, ker ni želela izgubiti dovoljenja za bivanje v Podmoskovju. Zdaj je odpotovala roditi ne ve se čigavega, vendar ne mojega otroka, domov, k bogatim sorodnikom v sibirsko mesto K., od koder sem tudi jaz nekoč prišel in zamenjal svoje udobno samsko stanovanje v centru mesta za že omenjeno četrtnino barake.⁵ Moja SEDANJA žena pa, ki je končno dosegla ločitev od svojega BIVŠEGA moža, nikakor ni mogla zamenjati njunega prejšnjega dvosobnega družinskega stanovanja v Toplem stanu za dve enosobni v kateremkoli okrožju. Zato se midva, mlada in drug drugega ljubeča zakonca, nikjer nisva počutila »kot doma«: niti v Toplem stanu, kjer godrnja in stoka za steno biv. mož, niti v podmoskovski četrtnini barake, kamor lahko že jutri prihrumi biv. žena, srečna porodnica, ki ni pozabila na dovoljenje za bivanje v Podmoskovju. Na kratko, naše stanovanjsko vprašanje je obstalo pri formulaciji »razrešeno bo v pol leta«.

In še krajše. Rus Koljaka in njegova Baltijka nista bila najina prijatelja, ker sta bila prijatelja moje bivše žene. Jaz pa ju tudi skoraj nisem poznal — naselila sta se namerč za našo steno že po tem, ko sem jesenskega večera leta 1978 naposled zbežal iz okrožnega mesta, o čemer je moj avtor Jevg. Popov napisal pripoved z naslovom »Kako sem se zapustil«, ko sem jesenskega večera leta 1980 izginil v okoliščinah, ki niso bile od nikogar odvisne.⁶ Nista bila najina prijatelja in nikoli ne bosta postala, čeprav sta polna ljubeznivih nasmehov in poltenih predlogov — skupaj piti, iti v gozd po gobe, na sadjarsko-zelenjadarski semenj itd.

No, vprašanje je, zakaj naj bi šel skupaj z njima v gozd ali na semenj, če pijeta ogabni portovec »Kavkaz« in preklinjata? Tudi sam pijem »Kavkaz« in preklinjam, vendar se zavedam otožne relativnosti takšnega kratkočasjenja in zlaganosti vitalnega pogleda na svet. Poleg tega pa so ti ljudje zelo trdovratni. Sovjetski pisatelji so jih včasih opisovali kot predstavnike neokulštva in neomeščanstva. Saj tudi zares vse prigrabijo, ker vse na svetu znajo. Tudi sam bi grabil, pa ne znam, zaradi tega mi je kot sosedu skorajda malce neprijetno. Zato, ker imajo v lopi domače zajce, na vrvici kozo, v kleti kadi z zeljem in cente krompirja, zaporožca, ki so ga kupili za osemsto rubljev od vdove propadlega pijanca in ga lastnoročno popravili, paradižnike, psa Trezorja, na mizi »Kavkaz« in domače žganje, pod njo — s pridnimi rokami nabrane maslenke, luskinarje in črnike iz okoliških gozdov. Vidiš, tako je to!

In ne bom rekel, da jim zavidam. Ne bo držalo, da zavidam. Prej mi je bridko — saj tudi jaz nimam dveh levih rok, in iskreno povedano, nisem tako noro zaseden, da ne bi mogel nabrati v gozdu gob ali pridelati krompirja. Lenoba, motoviljenje, sanje, ošabnost — to je tisto, kar pogublja! Vendar se svečano pripravljam, da bom premagal te napake in se posvetil gospodarstvu, brž ko se bo kaj REŠILO v zvezi s stanovanjskim vprašanjem. Tudi jaz znam in tudi jaz se neprestano ukvarjam z gospodarstvom — s kurami, na primer, s prašičem, kravo, z ananasi... Se razume, v pametnih mejah, ki se jih po mojem držijo tudi oni. Imajo pa še motocikel z vozičkom, moped in dva bicikla. Kolesi mi ves čas trmasto ponujajo, katerokoli hočem. Da bi se popeljal zaradi zdravja ali skočil v trgovino po »Kavkaz«. Jaz pa kar naprej odklanjam in viham nos kot razcapan lord in ne razumem tega, da so najverjetneje prav oni tisti najbolj trdni in preprosti ljudje, o katerih razpravljajo nosilci pričakovanj. Rus Koljaka in njegova žena, modrooka Baltijka, pleskar v tovarni...

... In vseeno, če pošteno povem, je rahlo groba Baltijka, ki se je povsem porusila, nekoč osebno napojila svojega štirinajstletnega sinka s »Kavkazom«. Ko se je pi-

⁵ Na, kam privede strast do umetniške literature. Raje bi sedel doma, kreten!

⁶ Vrnil sem se kot poletje pri junkerju Schmidtu, junaku K. Prutkova.

jani fantek ulegel spat na mojo verando, ga je osebno pošiljala v materina usta in nos, to je iz njenih ust, če se psovke razumejo dobesedno, zvenelo popolnoma alogično. Takšni ljudje so. In spet — poudarjam, da »negativnih«, »ostrih«
detajlov ne poudarjam zato, da bi obsojal ali razkrinkaval, ampak izključno ugotavljal bivanja teh ljudi na zemlji. Se pravi, ravnam tako, kakor tudi mora po mojem mnenju ravnati pistelj. Kajti obsodili bodo državni tožilec, družba, Bog, zaščitili pa branilec, svojci in Bog. Moje delo pa je opisovanje. Čeprav morda tudi to ni moje delo?... Da, to res ni moje delo. To je delo novinarja iz časopisa »Krasivaja molodjož«... Moje delo je tedaj — fiksirati stanje... Česa? Koga?... Tudi to ne drži... Ne vem... Zapletel sem se, zaklepetal, oddaljil, izgubil sem sapo, se utrudil... Ampak nič ne de — trdno se držim in dirjam dalje...

Schwarzkopf Kugenau-Petroška nama je večkrat ponudila cinkovo kad na kolesih, da bi se odpeljala po vodo do najbližjega vodovoda, in vedno je bila z nama prijazna. Prijazno, mehko in spoštljivo sva se kadi vedno odpovedovala in trdila, da nama je »z vedri pripravnejše« in da sva se »tako že navadila«. Kugenau-Petroška je zmajevala z glavo, žena pa me je nekoč oštela, da se po nepotrebnem spuščam v takšne razlage, in to celo kakor da bi se ji opravičeval. Tudi sam vem, da ima moja žena vedno prav, vendar se ne morem vzdržati »pojasnil« in zoprnih prežvekovanj. Takšen pač sem. Včasih se mi zdi, da sem vsem naokoli dolžan: Domovini, ki jo imam rad, Ženski z veliko začetnico, ki se ji zdi, da jo premalo cenim, mrki in strogi Literaturi, karajoči in trgajoči se proč, in celo konceptualnežu Dmitriju Aleksandroviču Pirogovu, ki sem mu že dva meseca in pol dolžen sto rubljev, vrniti pa mu jih ne morem in ne morem. In tudi ni pričakovati...⁷

Strašno si želim, da ne bi opisoval trupla Schwarzkopf Kugenau-Petroške — saj sem že brez tega gosto smrel svoja dela z lepim številom mrličev. Naj gre za katerokoli pripoved, v njej je smrt, smrt, mrlič, mrlič. Ljudje pač umirajo in škoda je, da ne bodo nikoli več ničesar rekli, ničesar pojedli, ničesar popili in ne zajokali. Kakšne PREOBRAZBE neki? Sicer pa, ne vem, pripovedujem, KAKO JE VSE BILO, kakor tudi mora na mojem mestu ravnati pravi literarni realist, za kakršnega se imam.

V petek ob treh popoldne sem sedel sam doma in gledal po televiziji oddajo o odločnih dejanjih poljskega sindikata »Solidarnost« na čelu z brkatim Lechom Walenso. Moja žena je preživljala ta »weekend« v Moskvi. V načrtu je imela dva važna sestanka. Prvega z bivšim možem, drugega pa s stanovanjskim posrednikom, ki se za določeno plačilo loti razvozlanja kateregakoli stanovanjskega vozla. Še imamo takšne fante od fare in hvala Bogu, da so, kaj bi bilo sicer z nami. Jutri, v soboto, gre žena na dramsko gostovanje nekih tujih modernistov (oni, torej, smejo vse, mi pa nič), jaz pa bom od jutra pokopaval Kugenau-Petroško, a tega za zdaj še ne slutim.

Sedel sem sam doma. Nepričakovano je pozvonila pri vratih pijandura ženskega spola s plavim gobcem, brki, v trpežnem zelenem plašču in krznenih copatah. Stiskala je ustnice, nato je, zroč mimo mene, rekla, da »naša babica leži v krsti« in »stopite jo pogledat«. Ta plavogobčna pijandura ni kakšna vlačuga, ampak prijateljica moje sosede Velge. Skupaj nekaj barvata v tovarni. V grobi vojaški uniformi se potika po naselju praktično v vseh letnih časih. Ima strašno spačen obraz. No, pa kaj? Pije za svoj denar, takšen obraz pa ji je dal Bog. Kakršen obraz ti je Bog dal, s takšnim tudi živi in ne vtikaj v to nosu!

Izključil sem televizor, poiskal v omari star črn suknjič, ki sem ga imel še od svojega očka in ki ga nikoli ne nosim, in šel. Skoraj sem hitel in bil malce napet: ravno

⁷ Vrnil sem. Hvala, Dmitrij Aleksandrovič.

ta petek se je namenil pripotovati k meni moj stari prijatelj, sedaj, v nasprotju z mano, član Zveze pisateljev ZSSR. Bog mu daj (mojemu prijatelju) zdravja! Nameravala sva popivati in se pomenkovati o literaturi.

Pri sosedih se je najprej izkazalo, da si je Koljaka zaradi pijanosti zlomil nogo, ko je valil za zimo ukradene hlode. Doumel sem, da bom jutri vsekakor moral izpolniti svoj dolg živega do mrtvih, ki je v nasprotju z evangelijem. Na mizi je gorela sveča. Velga je tiho jokala. Krsta je stala na dveh stolih brez naslonjal. Bil sem žalosten. Visoka, polna državljanka, kot se je pozneje izkazalo, Koljakova sestrična, je z velikimi prsti mečkala pokojničin zašiljeni nos, se dotikala ozkih, plavih ustnic (zableščala se je bela progica zob) in zraven govorila: »Zaspala je naša babica. Pa kako smo lepi, kako spokojni.« Za »očesci« je trdila, da se takoj vidi, katerega izmed njiju »imamo paraliziranega in katerega ne« (Schwarzkopf Kugenu-Petroško je zadela kap in je mesec dni ležala s paralizjo). Histeričen, smešen občutek — sestrična se je igrala s pokojničinim obrazom kot rejena mačka z mrtvo mišjo. »Oh, glej, trebušček se je napihnil naši babici,« je govorila. »Ampak kako srčkan obrazek imamo . . . Nič ne de, babica, pokopali te bomo, glej, sosed te je prišel pogledat, tako da ti kar leži, leži . . .«

»Čisto nič ne zaudarja,« se je pobahala Velga, ko si je brisala solze in me iz neznanega razloga ogovorila z »vi«.

»Ste jo peljali zamrznit v mrtvašnico?« sem vprašal.

»Čemu?« je vprašala Velga.

»So naredili obdukcijo?«

»Čemu? Zdravnica je dala poročilo o ugotovljeni smrti. Bila je dolgo bolna, ves mesec, to ni bilo nič nepričakovanega.«

»Če zamrzujejo, postane obraz grd. Ravno zato ima lep obraz,« sem pojasnil in mahoma so mi priplavala v spomin žalostna imena zadnjih let, strašen martirologij ruske literature. »ZSSR, jaz še nočem umreti!« se je na zadnji sedmini razjokal neki znan umetnik.

»Kupili smo ji copate,« se je pobahal plavi gobec. »Rekla je beli robček, pa smo ji kupili tudi robček. Včeraj sem jo umila, dobro umila, vso sem umila z milom, z milom, zelo dobro. Umivala sem jo, umivala, umivala. Z milom. Sedaj imamo vso — vso — vso zelo čisto, babico . . .«

Razpelo. Majhen katoliški molitvenik.

»Še tega ne vem, ali jo lahko kličemo babica,« se je razposajeno zasmejala Velga, »moja tetka je bila namreč deklica in se tudi ni poročila.«

»Koliko pa je bila stara?« sem se začudil, saj sem imel pokojnico vedno za sosedino mater. Hotel sem to reči Velgi, vendar nisem mogel takoj presoditi, ali bi bilo to taktno ali ne.

»Dvainosemdeset let. In nikoli do sedaj ni bila bolna. Nikoli. Nima niti kartoteka v polikliniki, celo zobje je niso boleli.«

»Ni mogoče, jaz pa ji za nič na svetu ne bi dal več kot sedemdeset,« sem se čudil še naprej.

»In glej, kako se je zasukalo. Eno samo gorje jo je težilo pred smrtjo: da umrem, je pravila, na tujem . . . Pripovedovala je, kako je živela kot punčka na pristavi.«

»Kakšna tujina neki,« sem ugovarjal. »Če ste vi, svojci, poleg nje. Umrla vam je na rokah, umili ste jo in pokopali jo boste, kakor je treba. Ne, to nikakor ni tujina. In tako bom rekel — želim ji nebeško kraljestvo in večni pokoj. Preživela je veliko, dolgo življenje. Daj Bog, da bi vsak preživel takšno. In bila je zelo dobra, prijazna: vedno »dober dan« in »dober dan« ali »dober tek«. Kako naj se je ne bi spomnili z dobro besedo, kako bi ji malo ne zavidali — saj umirajo danes vedno mlajši . . . Imel

sem prijatelj, Jevgenija Haritonova. Bil je sijajen pisatelj. Umrli pa je pri štiridesetih letih na Puškinovi ulici zaradi srčne kapí. Objavljene ni imel niti vrstice, pa kako je bil dober in nadarjen, če bi le vedeli.«

»Zelo vas je imela rada,« mi je, očitno izmišljajoč si, segla v besedo Velga. »Vedno — vedno je spraševala in govorila o vas. ‚Ne vem, zakaj,‘ pravi, ‚sosega nekam dolgo ni videti...‘ Da, in za to vašo... ne vem, kako naj ji sploh rečem.«

Dojel sem, da bo zdaj začela govoriti o moji bivši ženi. Postalo mi je neprijetno. Vendar mi ti ljudje niso bili neprijetni.

»Kje imate pa Koljako, leži tudi doma?« sem vprašal, da bi ustavil njene pretirane prijateljske izlive.

»Z bratom sta se odpeljala na pokopališče kopat grob, sicer jutri, v soboto, ne bi našli grobarjev. Zlomil si je nogo. Valila sta hlode, ki jih je hotel žagati za zimo, pa si je zlomil nogo.«

»Vem. Ampak, kaj vendar misli? Mar bo kopal z zlomljeno nogo?«

»No, on ne bo kopal, samo stal bo. Lahko le hodi in stoji. Kopati pa ne more.«

»Se razume,« sem rekel.

Pomolčali smo.

»No, svetel spomin, kakor se reče, večni pokoj,« sem vzdihnil in prekrizal pokojnico. Odšel sem in se ustavil pri vratih, da bi končal pripoved o smrti Jevgenija Haritonova. O tem, kakšen človek je bil in kaj to pomeni, če ga ni. Vzdihovali so, pomilovali njegovo mladost, samoto in prvič mi je postalo pri njih všeč. Prvikrat niso bili vsiljivi, prvikrat mi niso rinili pod nos »Kavkaza«, prvikrat se mi niso prilizovali. Poprosili so me, da jim jutri zjutraj pomorem. Seveda sem privolil. Kmalu je pripotoval moj prijatelj in kosila sva ob vinu. Bil je malce vznemirjen zaradi intriga, ki so se plete proti njemu v eni izmed moskovskih založb, vendar se je junačil in govoril, da se bo, če bo treba, požvižgal na vse. Bil sem medel, vendar ne ravnodušen.

Ob sedmih zjutraj so bili trezni, čeprav je stalo v kuhinji pivo, ki je bilo vsakomur na voljo. Stranica tovornjaka je bila okrašena s črno-rdečim grobim platnom. Navodila je dajal ohromeli Koljaka. Krsto smo nosili iz hiše — Koljakov brat, neobrit kmet v telovniku, šofer in jaz. Kmet v telovniku je potem na tovornjaku v vetru kar naprej prižigal cigareto, vžigalice pa so mu neprenehoma ugašale in ugašale. Krsto so postavili na iste stole brez naslonjala, mi pa smo sedeli vzdolž stranice tovornjaka, na rumenih klopih — Koljaka, Velga, poba, sestrična, plavi gobec, brat, neobriti v telovniku in jaz... V kabino k šoferju je sedel še neki starček, oče nekoga, ki so ga ne vem zakaj dokaj dolgo čakali... Ne vem, kdo bi ta starček lahko bil. Morda je bil zaljubljen v Schwarzkopf Kugenau-Petroško...?

Do cerkve smo se pripeljali točno ob osmih, ko je mali zvonar, šolar v baretki, udaril bum, naredil ritmično pavzo in potem znova bum, bum... Da, in spomnil sem se še tega — iz hiše smo nesli krsto, z nogami naprej, se razume. Preden pa smo jo naložili na tovornjak, se je vnel srdit spor. Nekateri so trdili, da, če se vozi z nogami naprej, kakor je po pravilih tudi treba, potem pri prenašanju za cerkveno ogrado pokojnik ni več z nogami naprej. Spor je razrešil šofer, ki je rekel, da je že večkrat vozil in da se običajno vozi z glavo naprej. Sporazumeli smo se, vendar smo se odpeljali v mračnem molku.

Bum bum bum, je udarjal mali zvonar, zlezel iz zvonika in švignil s prehlajenim nosom čez cerkveno dvorišče. Vsi smo ga radovedno gledali. »Verniki vam tudi poba mešajo,« je izpljunil neobriti kmet v telovniku, vendar je Koljakov brat, dolg, mršav, z roparskim pogledom, v prešiti najlonski bundi, zadržal bojovitega ateista za rokav. Babe so molčale. Starec in pošepavajoči Koljaka sta se že dogovarjala v cerkvi in tedaj se je izkazalo, da nihče izmed nas ni poznal vrstnega reda žalnega

sprevoda, tj. krste, venecv in pogrebcev. Ravno ob pravem času je prišla cerkvena starka v črni ruti in odločno prekinila komaj začet nov spor ter dala natančna navodila. Najprej — pokrov (z ožjim koncem naprej), nato — venec, nazadnje — krsta. Normalno, z nogami naprej. In začeli smo nositi.

Bila je zlata jesen. V cerkvi je bilo precej, vendar ne veliko ljudi. Krsta je obmirovala na istih stolih brez naslonjala. Kupil sem svečko za trideset kopejk, jo postavil k vzglavju in »marš ven«, kakor je zaključil eno izmed svojih pripovedi pokojni Jevgenij Haritonov.

Nore barve jesenskega drevja, bradač v črnem, zamaščenem plašču, ki se pelje v cerkev na invalidskem vozičku z velikimi kolesi in obstane pred cerkvenimi vrati, da bi se prekrizal, neubrano petje v tej zakotni cerkvi, nebeška sinjina, truplo dvainosemdesetletne device Schwarzkopf Kugenau-Petroške — zbogom, nikoli več vas ne bom videl, ker je vsak trenutek neponovljiv, in vsak trenutek — to je smrt, smrt, smrt. Zbogom, zbogom, zbogom...!

On: Ni slabo. Čeprav v resnici po koloritu precej mračno. Ni ostro, ampak tako rekoč mrliško, hehehe... In zakaj je vsak trenutek — smrt? Jaz se ne strinjam. Trenutek — to je življenje, življenje, življenje.

Jaz: Eno ne izključuje drugega, kot je dejal znani umetnik Prohvatilov Fjodorov, ko so ga vprašali, zakaj je pijan ob devetih zjutraj.

Prevedla Marina Spanring Poredoš